

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ШАПОВАЛ Роман Володимирович - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КЛОЧКО Віктор Олександрович - здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ, співробітник Служби безпеки України, генерал-майор

УДК 34(477)

Стаття посвячена дослідженню концептуальних напрямків удосконалення державної політики в сфері інформаційної безпеки України на сучасному етапі. В роботі проводиться дослідження співвідношення понять «інформаційна політика України» та «державна політика інформаційної безпеки». Визначено найбільш важливі напрями державної інформаційної політики та шляхи її забезпечення.

Ключові слова: безпека, національна безпека, система національної безпеки, інформаційна безпека.

За умов глобальної інтеграції та жорсткої міжнародної конкуренції головною ареною зіткнень і боротьби різновекторних національних інтересів держав стає інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології дають змогу державам реалізувати власні інтереси без застосування воєнної сили, послабити або завдати значної шкоди безпеці конкурентної держави, яка не має дієвої системи захисту від негативних інформаційних впливів.

На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційна складова набуває дедалі більшої ваги і стає одним із найважливіших елементів забезпечення національної безпеки. Інформаційний простір, інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура та інформаційні технології значною мірою впливають на рівень і темпи соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку [1].

Забезпечення інформаційної безпеки було і залишається однією з найбільш актуальних та значущих проблем сьогодення. Захищеність та повнота інформації, заповнення інформаційного простору України достовірною інформацією, забезпечення реалізації прав громадян на доступ до інформації – все це впливає на збереження цілісності і незалежності держави. Розглядаючи інформаційну безпеку як одну зі складових національної безпеки, вирішуючи завдання розвитку інформаційної сфери в Україні та проблеми створення умов для побудови інформаційного суверенітету країни, неможливо обійтись без надійного правового підґрунтя.

Окремим проблемам забезпечення інформаційної безпеки були присвячені праці таких авторів, як: В.Б. Авер'янова, С.С. Алексєєва, І.В. Арістової, О.М. Бандурки, Ю.М. Батуріна, І.А. Бачило, В. Бондаренко, О.Б. Венгерова, І.П. Голосніченка, О. Копилова, Б.А. Кормича, В.А. Ліпкана, М.Б. Левицької, Ю.Є. Максименка, А.А. Манжули, А.І. Марущака, С.В. Петкова, А.А. Письменицького, М.А. Погорецького, П.М. Рабиновича, М.М. Тищенко, Ю.П. Тихомірова, В.К. Шкарупи та інших.

Відзначаючи існування наукових досліджень щодо розробки та реалізації окремих аспектів захисту інформаційного простору, які проводяться фахівцями в різних галузях права, питання забезпечення інформаційної безпеки набувають усе більшої актуальності. Реалії сьогодення вимагають

перереформування всієї системи забезпечення інформаційної безпеки України та обумовлюють впровадження новітніх заходів щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України.

Метою статті є дослідження концептуальних напрямків вдосконалення державної політики у сфері інформаційної безпеки України на сучасному етапі.

Під інформаційною політикою держави розуміють діяльність держави в інформаційній сфері, спрямованої на задоволення інформаційних потреб людини і громадянина через формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору цілісної держави та його інтеграції у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей і інтересів при забезпеченні інформаційної безпеки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях.

Основною метою політики інформаційної безпеки держави є управління реальними та потенційними загрозами та небезпеками з метою створення необхідних умов для задоволення інформаційних потреб людини та громадянина, а також реалізації національних інтересів.

Відтак, державна політика інформаційної безпеки України – діяльність державно-правових інституцій щодо управління реальними та потенційними загрозами та небезпеками з метою задоволення інформаційних потреб людини та громадянина, а також реалізації національних інтересів.

Таким чином, інформаційна політика України та державна політика інформаційної безпеки співвідносяться як ціле та частина, а тому дещо проаналізуємо особливості інформаційної політики в Україні.

Інформаційна безпека забезпечується проведенням єдиної державної політики національної безпеки в інформаційній сфері, системою заходів економічного, політичного й організаційного характеру, які є адекватними загрозам та небезпекам національним інтересам особи, суспільства та держави в інформаційній сфері, а також можливостям держави по здійсненню

управління ними. Система забезпечення інформаційної безпеки є інструментом реалізації державної політики інформаційної безпеки, а відтак і похідним, і детермінованим напрямками державної інформаційної політики.

Відсутність системи забезпечення інформаційної безпеки унеможливорює надійне забезпечення не лише інформаційної, а й національної безпеки. Головне призначення цієї системи полягає у досягненні цілей національної безпеки в інформаційній сфері, а отже основною функцією даної системи є забезпечення збалансованого існування інтересів особи, суспільства і держави в інформаційній сфері (2, с.155).

Розглянувши стан забезпечення інформаційної безпеки, Рада національної безпеки і оборони України зазначає, що останнім часом засоби масової інформації Російської Федерації поширюють недостовірну, неповну, упереджену інформацію про останні суспільно-політичні події в Україні, через що намагаються маніпулювати суспільною свідомістю в Україні та за її межами.

Виходячи з необхідності вдосконалення нормативно-правового забезпечення та попередження й нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері виникла необхідність кардинальних змін у системі забезпечення інформаційної безпеки України. Основний план заходів запроваджено у рішенні Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) від 28 квітня 2014 р. «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» (3). Згідно з рішенням РНБО, Кабінету міністрів України (далі – Кабмін України) доручено у місячний термін розробити і внести на розгляд парламенту законопроекти про внесення змін у деякі закони України щодо протидії інформаційній агресії іноземних держав, передбачивши, зокрема, визначення механізму протидії негативно-му інформаційно-психологічному впливу, в тому числі шляхом заборони ретрансляції телевізійних каналів, а також щодо запровадження для іноземних засобів масової інформації системи інформування та за-

хисту журналістів, які працюють у місцях збройних конфліктів, вчинення терористичних актів, при ліквідації небезпечних злочинних груп. Крім того, спільно з Інститутом стратегічних досліджень та СБ України, Кабміну України необхідно розробити проект стратегії розвитку інформаційного простору України, проект стратегії кібернетичної безпеки України, розробити і впровадити комплексні заходи організаційного, інформаційного і роз'яснювального характеру щодо всебічного висвітлення заходів з реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки, а також посилити контроль за дотриманням законодавства з питань інформаційно-психологічної та кібернетичної безпеки. У той же час, у тримісячний строк уряду спільно з Інститутом стратегічних досліджень та СБ України наказано подати на розгляд РНБО проект нової редакції Доктрини інформаційної безпеки України, а також розробити зміни до законодавства щодо інформаційної безпеки України і подати їх на розгляд Верховної Ради.

Розроблення концептуальних основ забезпечення інформаційної безпеки – це важлива і необхідна умова удосконалення адміністративно-правового регулювання відносин у сфері захисту національних інтересів, утвердження України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, політико-правового її позиціонування у світовому просторі.

Доцільно звернути увагу на найбільш важливі напрями державної інформаційної політики та шляхи її забезпечення.

1. У демократичній правовій державі найважливішим напрямом державної інформаційної політики має бути забезпечення прав і свобод у сфері інформації, інформаційної діяльності, незалежності засобів масової інформації в межах, визначених чинним законодавством. Отже, держава на правовому рівні має встановлювати баланс: з одного боку – між правами і свободами у сфері інформації та інформаційної діяльності і з другого – припустимими обмеженнями в цій сфері в інтересах захисту прав і свобод інших суб'єктів, інформаційної та національної безпеки України.

2. Державна інформаційна політика має формуватися насамперед державою. Дуже важливим має бути інформаційна відкритість державної влади – одним із важливих засобів досягнення суспільної злагоди, формування громадянського суспільства. Функції державної інформаційної політики мають бути спрямовані на:

– інформаційне забезпечення державної внутрішньої і зовнішньої політики, напрямів розвитку України. Для інформаційного забезпечення (інформаційно-пропагандистської роботи) доцільне залучення широкого кола державних діячів, політиків, учених, спеціалістів. Державна влада, яка недооцінює необхідність активного інформаційного забезпечення власної внутрішньої і зовнішньої політики, як правило, майбутнього не має;

– наповнення національного інформаційного простору високоякісним вітчизняним інформаційним продуктом як необхідного засобу впливу на формування громадської й індивідуальної свідомості, становлення громадянського суспільства [4, с.642–643];

– формування національних інформаційних ресурсів (економічних, науково-технічних, технологічних, оборонного призначення тощо), їх раціонального використання для прогресивного соціально-економічного розвитку та підвищення рівня національної безпеки, а також рівноправного і взаємовигідного їх використання в процесі міжнародного співробітництва;

– розвиток усіх елементів інфраструктури національного інформаційного простору, в тому числі національного сегменту мережі Інтернет. Гарантом вирішення цих проблем має бути держава, яка виконує цю функцію через державні органи відповідно до повноважень, визначених Конституцією і чинним законодавством України та міждержавними договорами. Певні функції щодо розвитку інфраструктури національного інформаційного простору та мережі Інтернет в Україні мають виконувати приватні структури відповідно до порядку і правил, встановлених законодавством України;

– подолання відставання українського законодавства від динаміки змін, на думку вчених праці [5, с.69], що виникають у процесі розвитку інформаційного суспільства в Україні та світі: закріплення правового режиму інформації; формування та використання національних інформаційних ресурсів; запобігання поширенню шкідливої та незаконної інформації глобальними комп'ютерними мережами; підтримки вітчизняної індустрії інформаційно-комунікативних технологій; обмін інформацією в електронному вигляді, насамперед ведення електронного документообігу, надання офіційного статусу електронному документу; врегулювання статусу суб'єктів інформаційних відносин у мережі Інтернет; оптимізації режиму діяльності систем електронної торгівлі й оплати; зміцнення інформаційної безпеки, захист інформаційних ресурсів...; створення єдиної системи стандартів з інформаційних технологій, сертифікації засобів інформатизації; підвищення інвестиційної привабливості у сфері інформатизації тощо;

– створення єдиної системи охорони та технічного захисту інформації обмеженого доступу, усунення розпорошеності інституційного забезпечення та дублювання функцій державними органами. В Україні створено і діє система охорони державної таємниці та технічного захисту інформації. Охорона іншої інформації обмеженого доступу, що не становить державної таємниці досі залишається не врегульованою чинним законодавством.

Інформаційна безпека має бути важливою основою інформаційних складових усіх сфер забезпечення національної безпеки. До головних завдань системи інформаційної безпеки має бути віднесено: прогнозування можливих ризиків реалізації державної внутрішньої і зовнішньої політики, міждержавних та державних програм і проектів; виявлення внутрішніх і зовнішніх потенційних і реальних загроз; розробка і впровадження адекватних заходів і засобів протидії викликам як історичного походження, так і сучасного цивілізаційного розвитку; нейтралізації або послаблення дії небезпек, що можуть бути застосовані проти України.

Системний і комплексний підхід до вирішення проблем інформаційної безпеки потребує вдосконалення системи організаційного забезпечення та адміністративно-правового регулювання відносин у цій найважливішій складовій національної безпеки.

Небезпечним явищем для формування правового поля України з питань забезпечення інформаційної безпеки є необгрунтоване «запозичення» правових норм ЄС, західноєвропейських та інших розвинених країн для регулювання суспільних відносин у цій сфері діяльності. Забезпечення інформаційної безпеки в Україні має докорінну різницю з вирішенням цих проблем у розвинених країнах. У країнах ЄС забезпечення інформаційної безпеки здійснюється на основі сталого функціонування економіки, державних і суспільних інституцій на базі правових основ сформованого демократичного суспільства. Система забезпечення інформаційної безпеки там формувалася багато десятиріч. Вона включає розвинене правове, організаційно-функціональне, матеріально-технічне, фінансове, науково-технологічне, інформаційне тощо забезпечення. У цю систему логічно вписується конструктивна діяльність опозиційних партій і громадських організацій та засобів масової інформації. Забезпечення безпеки, в тому числі інформаційної, – це норма поведінки, певний світоглядний орієнтир щодо захисту національних інтересів і власних духовних і матеріальних цінностей цих країн.

В Україні важливим завданням має бути визначення на основі загальносуспільних і загальнодержавних підходів система забезпечення інформаційної безпеки з урахуванням усіх її складових та формування правового поля країни, що регулюватиме як традиційні суб'єкт-об'єктні відносини, так і нові, породжені інформаційною революцією. Без формування системи забезпечення інформаційної безпеки в широкому її розумінні та адміністративно-правового регулювання всього спектру відносин у цій сфері проблематично вести мову як про власне інформаційну безпеку, так і про необхідний рівень національної безпеки.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню концептуальних напрямків вдосконалення державної політики у сфері інформаційної безпеки України на сучасному етапі. Визначено найбільш важливі напрями державної інформаційної політики та шляхи її забезпечення.

Таким чином, завдяки впровадженню розглянутих пропозицій вдосконалення та модернізації законодавства України у сфері забезпечення інформаційної безпеки, буде сформована цілісна доктрина адміністративно-правового регулювання інформаційної безпеки України.

Література:

1. Про доктрину інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 08.07.2009 №514/2009 // Офіційний вісник України. – 2009. – №52. – С.7.
2. В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко,- В. М. Желіховський Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2006. – 280 с.

SUMMARY

The article is devoted research of conceptual directions of perfection of public policy in the field of informative safety of Ukraine on the modern stage. In-process conducted research of correlation of concepts «informative politics of Ukraine» and «public policy of information security». The most essential directions of public informative policy and way of her providing are certain.

3. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України : Указ Президента № 449/2014 від 01.05.2014р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14>

4. Мастяниця Й.У. Інформаційні ресурси України: проблеми державного управління: Монографія / Й.У. Мастяниця, О. В. Соснін, Л. Є. Шиманський. – К. : НІСД, 2002. – 141 с.

5. Експертна доповідь НІСД «Україна ХХІ століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації» / укладач А. В. Єрмолаєв). – К.: НІСД, 2010. – 128 с.